

Örkények és örkénységek

FÖLDES ANNA

Kattog az írógép, zökken és kattog tovább. Akik most a képernyő előtt ülve hallgatják a Nemzeti Könyvtárban Örkény István írógépének muzsikáját, elszoktak már a mi nemzedékünknek még oly ismerős munkazajtól. Akinak a számítógép iskolás kora óta barátja, annak az írógép múzeumi tárgy vagy legfeljebb családi relikvia. Tartok tőle, hogy mire az írógépmuzsikával exponált honlappremier legfiatalabb vendége, Örkény István nemrég született dédunokája felnő, el sem tudja képzelni, hogy másként is lehet.

De ettől még a Nemzeti Könyvtár frissen elkészült és világhálóra került Örkény-honlapja nem technikai, hanem irodalmi szenzáció. Aminek legjobban Örkény hűséges olvasói örülnek.

Örülünk annak, hogy az író örökösinek kérésére a könyvtár irodalmár és informatikus gárdája – Monok István főigazgatómunkatársával és Örkény hivatott művész tolmácsaival együtt – kissé megkésett születésnap ajándékként bemutatta a szakmának és Örkény olvasóinak a monográfiapótló és közvetítő, látványos és olvasmányos, friss honlapot. Háromévnnyire vagyunk még a centenáriumtól, tehát még nem koptattuk agyon jó magyar szokás szerint az emlékeket, viszont, bármilyen hihetetlen, nemsokára harminc éve lesz, hogy a Tóték, a Macskajáték, a Pisti és az Egypercesek írója elment.

Azt mondják, ez a legrosszabb kor az ünneplésre. Még és már... Ha az ünnepelt még nem klasszikus és már nem kortárs. Örkényről szólva bátran megfordíthatjuk az igazságtalan verdiktet, hiszen az író, aki immáron a képernyőn is megkapta megérdemelt emlékművét, még kortársként él velünk, és máris klasszikus. Akit nem kell sem felfedezni, sem újra felfedezni. Tanárok, könyvtárosok és könyvesbolti eladók is tanúsíthatják, hogy az Örkény életében már kanonizált nagyokat – Déry Tibort, Németh Lászlót, Veres Pétert vagy a náluk fiatalabb Sarkadi Imrét – alig olvassák. Örkény ezzel szemben folyamatosan velünk van. Egypercesei nemcsak közkinccsé lettek, de szinte úgy kerültek be a hazai köztudatba, mint az Andersen-mesék és a népdalok. Csattanóit idézzük, történeteire – akár forrásmegjelölés nélkül is – lépten-nyomon hivatkozunk, hogy aztán a magunk Örkénynél szürkébb módján, ám sajátunkként továbbmeséljük őket.

Dramáinak hajdani előadásaiából – Latinovits Örnagyából, Sulyok Mária és Hegedűs Ágnes Orbánnéjából – legenda lett, de elég egy friss műsorúságot átböngészni ahhoz, hogy tapasztaljuk, mindenféle új társulatok, hivatásosok és amatőrök vállalkoznak „saját” Örkény-bemutatóra. Aki történetesen még nem látta a Tótékat, a

Macskajátékot vagy a Kulcskeresőket, akár holnap is megnézheti. De a bécsi, tokiói, reykjavíki előadást csak az, aki számítógépe előtt ülve rákattint az egérrel.

Mert a honlap eszköz, nemcsak emlékeinkkel való szembesülésre, múltidézésre, remekművek közvetítésére, de az író és olvasó kapcsolatának szorosabbra fűzésére is. Az életmű vasok kötetei is percek alatt elővarázsolhatók a neten. És egy újabb kattintással felkereshetjük mi is Örkényeket csupakönyv-pasaréti otthonukban. Aki kíváncsi rá, kiböngészheti, mit javított József Attila a Tengertánc című korai Örkény novella (akkori címén: Forradalom) kéziratán. Megszemlélhet jó néhány Örkényről alkotott fotót, és összevetheti Kass János fejszobrával és Kaján Tibor szomorú karikatúrájával: mindegyik más, és mégis valamennyi ugyanazt az arcot, lelket tükrözi. A korábbiaknál részletesebb és pontosabb

fényszóró

bibliográfia főként a hivatásos kutatóknak és a szakdolgozatot íróknak szól, de „A magyar író dedikációi” minden vajt fülű, az áthallásokat is méltányolni tudó olvasónak.

Sokak gondos és ihletett munkája egy ilyen digitális Örkény-tár. Az író hagyatékát filológiai gondossággal kezelő Radnóti Zsuzsa, a szerkesztő Sugár Annamária, dr. Sarkadi Ildikó színháztörténész, Tímár Csaba és Török Máté informatikusok megérdemlik, hogy legalább most az egyszer megemlítsük a nevüket.

De van, ami engem még az irodalom- és színháztörténeti adalékoknál, az Örkény-kutatókat is meghökkentő kuriózumoknál is jobban megragadott.

A magyar tanárok szövetségének elnöke itt és most adta ki a jelszót: Tanuljunk örkényül! Ez a felszólítás nemcsak azoknak szól, akik a közeljövőben vizsgáznak, vagy akik a közoktatás bármelyik fokán tanítják a legelőbb magyar klasszikust. Hanem akik játékból, szorgalomból és élvezetből „kigyűjtik” az Örkény-szövegben született, azóta önálló életet élő szavakat, és többnyire forrásmegjelölés nélkül – mégis valamennyiünk számára érthetően – beszélnek „dobozolásról”, és szóvá teszik, ha a környéken „tejcsarnokellenes a hangulat”. Akikkel megessik, hogy egy-egy nagyobb lélegzetű munka után maguk is megpróbálnak Pisti módra a vízen járni. Örkényül tanulni persze nem elég, célszerű örkényül tanítani is: műelemzést, drámapedagógiát vagy éppen a digitális eszközök leghatékonyabb használatát az iskolában.

Ha a honlappremieren közreműködő Háy János író is pályázna ezen a most induló Örkény-versenyen, meglehet, egyetlen kulcsszavával is esélyes lenne: ő említette az Egypercesek folyamatos időszerűsége kapcsán – a Parlamentben és az életben zajló örkénységeket.